

άντρας

άντρας κ. **άνδρας**, **ο**, γεν. **άντρα** κ. **άνδρα** κ. **αντρού**, **του**, πλ. **άντρες** κ. **άνδρες** κ. **άντρηδες** κ. **άντρηδοι** κ. **αντράδες**, **οι**, ουσ. [από την αιτιατ. άνδρα του αρχ. άνήρ], ο άντρας: «δε θ' αφήσουμε τις παστρικές να μας κλέψουν τους αντράδες μας || όλοι οι άντρηδοι πρέπει να ξηγιούνται σπαθί». **1.** ο άντρας ως το ισχυρότερο φύλο σε σύγκριση με τη γυναίκα: «όταν μιλάει ο άντρας, εσύ θα κάθεσαι προσοχή!». (Λαϊκό τραγούδι: είμαι **άντρας** και το κέφι μου θα κάνω και θα πω και μια κουβέντα παραπάνω). **2.** ο σύζυγος: «είδα την αδερφή σου με τον άντρα της στην αγορά». (Λαϊκό τραγούδι: Μαρία με τα κίτρινα, ποιον αγαπάς καλύτερα, **τον άντρα σου** ή το γείτονα). **3.** ο γενναίος, το παλικάρι: «ο τάδε είναι πολύ άντρας και δε φοβάται κανέναν». (Λαϊκό τραγούδι: είμαι **άντρας** και το κέφι μου θα κάνω, και θα πω και μια κουβέντα παραπάνω). **4.** ο καθώς πρέπει, ο κύριος: «είναι πολύ άντρας και συμπεριφέρεται πάντα όμορφα κι ωραία». (Λαϊκό τραγούδι: στα όπα όπα σ' είχα και σε ζηλεύανε, να βρούνε τέτοιο **άντρα** κι άλλες γυρεύανε). **5.** ο επιβήτορας, ο γαμιάς: «είναι τόσο άντρας, που δεν άφησε καμιά γυναίκα απήδηκτη στη γειτονιά». **6.** ο απλός στρατιώτης, ο οπλίτης: «έχει υπό τις διαταγές του πενήντα άντρες». **7.** (στη γλώσσα του στρατού) στον πλ. χωρίς άρθρο και συνήθως στον τύπο **άνδρες!** προειδοποιητικό επιφώνημα, με το οποίο ο επικεφαλής φέρνει τους στρατιώτες του σε εγρήγορση, για να εκτελέσουν το κυρίως παράγγελμα που θα ακολουθήσει: «άνδρες! Προσοχή!». Υποκορ. **αντράκι**, **το** κ. **αντρούλης**, **ο** (βλ. λ.). Μεγεθ. **αντράκλα**, **η** κ. **άντρακλας** κ. **αντρούκλας**, **ο** (βλ. λ.). (Ακολουθούν 50 φρ.)·

- αλλάζει άντρες σαν τα πουκάμισα ή αλλάζει τους άντρες σαν τα πουκάμισα, βλ. λ. [πουκάμισο](#)·
- αν είσαι άντρας, έλα να λογαριαστούμε ή αν είσαι άντρας, έλα να μετρηθούμε, αν τολμάς, αν έχει θάρρος, έλα να αναμετρηθούμε δυναμικά, έλα να μαλώσουμε: «άσε τις φοβέρες και τα λόγια κι αν είσαι άντρας, έλα να λογαριαστούμε». Πρβλ.: αν είσαι άντρας τσιφλικά έβγα ψηλά στ' αλώνι να 'χεις και να 'χω ένα γκρα να μετρηθούμε μόνοι (Λαϊκό τραγούδι)·
- άντρα θέλω, τώρα τον θέλω ή άντρα θέλω, τώρα τονε θέλω, επιθυμία για άμεση ενέργεια, για άμεση πραγματοποίηση: «αν του μπει κάτι στο μυαλό, άντρα θέλω, τώρα τον θέλω || μη του τάξεις τίποτα, γιατί είναι άντρα θέλω, τώρα τονε θέλω, και θα σου γίνει κολλητσίδα μέχρι να του το δώσεις»·
- άντρα μου, για να γκαστρωθώ, δε μ' ωφελούν τα βότανα, βλ. λ. [γκαστρώνομαι](#)·
- άντρα μου, για να γκαστρωθώ, δε με φελούν τα ξόρκια, βλ. λ. [γκαστρώνομαι](#)·
- άντρας δυο μέτρα, ή δυο μέτρα άντρας, άντρας πολύ ψηλός, αλλά συνήθως λέγεται με υποτιμητική διάθεση: «σαν δεν ντρέπεσαι, δυο μέτρα άντρας και να κάνεις τέτοιες βλακειές!». (Λαϊκό τραγούδι: κοίτα πράγματα, κοίτα πράγματα, **άντρας δυο μέτρα** έβαλες τα κλάματα)·
- άντρας μ' εφτά καντάρια αρχίδια, βλ. λ. [καντάρι](#)·
- άντρας με κάτι αρχίδια να! βλ. λ. [αρχίδι](#)·
- άντρας με καρδιά, άντρας άφοβος, γενναίος: «δε φοβάται κανέναν, γιατί είναι άντρας με καρδιά». (Λαϊκό τραγούδι: τσακιρισμένος μια βραδιά κι ως ήταν **άντρας με καρδιά** τον βάρεσε η τρέλα και μπαμ και μπουμ τις πιστολιές ξεσήκωσε τις γειτονιές κι έσπασε δυο μπροντέλα)·
- άντρας με τα όλα του, έκφραση που θέλει να τονίσει τα χαρίσματα, τα πλεονεκτήματα ενός άντρα (ομορφιά, αθλητικό παράστημα, γενναιότητα, καλά αισθήματα) άσχετα αν είναι πλούσιος ή όχι: «μπορεί να είναι φτωχός, αλλά είναι άντρας με τα όλα του»·
- απόψε με ποιον κοιμάμαι κι αύριο έρχεται ο άντρας μου, βλ. λ. [απόψε](#)·
- (βάζει) κι η κοσκινού τον άντρα της με τουςπραματευτάδες, βλ. συνηθέστ. (βάζει) κι η μυλωνού τον άντρα της με τουςπραματευτάδες·

- (βάζει) κι η μυλωνού τον άντρα της με τουςπραματευτάδες, βλ. λ. [μυλωνάς](#).
- βρίσκω τον άντρα της ζωής μου, (για γυναίκες) συνδέομαι ερωτικά με έναν άντρα που είναι όπως ακριβώς τον ήθελα, όπως τον ονειρευόμουν: «είναι πάρα πολύ ευτυχισμένη, γιατί βρήκε τον άντρα της ζωής της».
- βρίσκω τον άντρα των ονείρων μου, (για γυναίκες) βλ. φρ. βρίσκω τον άντρα της ζωής μου.
- για κόψε έναν άντρα! **α.** υποτιμητική έκφραση σε άντρα που διατείνεται πως είναι άφοβος, γενναίος: «για κόψε έναν άντρα που θέλει να τα βάλει μαζί μου!». **β.** υποτιμητική έκφραση σε άντρα που είναι πολύ κοντός, πολύ αδύνατος, πολύ μικροκαμωμένος: «για κόψε έναν άντρα που, αν φουσήξει αέρας, θα του πάρει και θα του σηκώσει!». Συνήθως η φρ. συνοδεύεται και από χειρονομία με το χέρι να δείχνει υποτιμητικά τον άντρα για τον οποίο γίνεται λόγος.
- γνήσιος άντρας, που είναι πρότυπο για την αρσενική συμπεριφορά του και για την εν γένει στάση στη ζωή που χαρακτηρίζεται από γενναιότητα, μεγαλοσύνη και δίκαια αντιμετώπιση προς συναθρώπους του: «λίγοι είναι σήμερα σαν κι αυτόν γνήσιοι άντρες».
- γνωρίζω τον άντρα της ζωής μου, (για γυναίκες) βλ. φρ. βρίσκω τον άντρα της ζωής μου.
- γνωρίζω τον άντρα των ονείρων μου, (για γυναίκες) βλ. φρ. βρίσκω τον άντρα της ζωής μου.
- δε γνώρισε άντρα, (για γυναίκες) δεν είχε ερωτικό δεσμό με άντρα, δεν έχει συνουσιαστεί και, κατ' επέκταση, είναι παρθένα: «έγινε είκοσι πέντε χρονών κοπέλα κι ακόμη δε γνώρισε άντρα».
- δεν έχει άντρα, (για γυναίκες) είναι ανύπαντρη: «η μόνη απ' την παρέα μας που δεν έχει άντρα είναι η τάδε».
- δημόσιος άντρας, αυτός που ασχολείται συστηματικά με τα πολιτικά, με την πολιτική: «ένας δημόσιος άντρας πρέπει να 'ναι άμεμπτος, αλλά πού!».
- δώσ' μου, κυρά, τον άντρα σου κι εσύ κράτα τον κόπανο, βλ. λ. κόπανος.
- ενός ανδρός αρχή, βλ. λ. [αρχή](#).
- έχασε τον άντρα της, (για γυναίκες) είναι χήρα: «έχασε τον άντρα της σ' ένα τροχαίο δυστύχημα».
- έχει ο αφέντης μας αφέντρα κι η κυρά μας άλλον άντρα, λέγεται στην περίπτωση που οι σύζυγοι απατούν ο ένας τον άλλον: «αυτοί το 'χουν λύσει το πρόβλημα της συζυγικής πίστης κι έχουν υιοθετήσει το έχει ο αφέντης μας αφέντρα κι η κυρά μας άλλον άντρα».
- έχω άντρα, (για γυναίκες) είμαι παντρεμένη: «δε μ' ενδιαφέρει κανένας άντρας, γιατί έχω άντρα». (Λαϊκό τραγούδι: **έχει το κορίτσι άντρα παλικάρι ξακουστό, Θωδωράκης το όνομά μου κι όπου λάχει περπατώ**).
- η μοίρα μου τον άντρα μου, καλό να μου τον εύρει, ευχή γυναίκας για να πετύχει στο γάμο της, για να βρει καλό σύζυγο: «ένα παρακαλώ πρωί βράδυ το Θεό, η μοίρα μου τον άντρα μου, καλό να μου τον εύρει».
- κάνω τον άντρα, **α.** προσποιούμαι τον γενναίο, τον ατρόμητο: «έκανε τον άντρα σ' έναν άγνωστο και τις μάζεψε». **β.** ισχυρίζομαι πως είμαι επιβήτορας, πως είμαι γαμιάς: «αυτός κάνει τον άντρα, αλλά καμιά γυναίκα δε θέλει να πάει μαζί του». (Λαϊκό τραγούδι: **καθόσουνα στον καφενέ και έκανες του άντρα κι η γκόμενά σου τριγυρνά τώρα με άλλον μάγκα**).
- κλάσαν οι άντρες και βγήκες εσύ, **α.** υποτιμητική έκφραση σε κάποιον άντρα που διατείνεται πως είναι άφοβος, γενναίος. **β.** υποτιμητική παρατήρηση σε άντρα που είναι πολύ κοντός, πολύ αδύνατος, πολύ μικροκαμωμένος.
- κοιμάμαι με άντρα, (για γυναίκες) συνουσιάζομαι: «είναι απελευθερωμένη γυναίκα και κοιμάται μ' όποιον

άντρα της κάνει κέφι»·

- *κόρη μου, κατά τον άντρα σου να σειέται η ποδιά σου*, βλ. λ. *κόρη*·

- *κόψε άντρα!* βλ. φρ. για *κόψε έναν άντρα(!)*·

- *ξαπλώνω με άντρα*, (για γυναίκες) βλ. φρ. *κοιμάμαι με άντρα*·

- *ο άντρας θέλει κλάσιμο και η μαγκιά λουστρίνι*, βλ. λ. [μαγκιά](#)·

- *ο άντρας του σπιτιού*, **α.** ο σύζυγος, ο νοικοκύρης: «αν είναι μέσα ο άντρας του σπιτιού, θέλω να του πω κάτι». **β.** ο άντρας (ανεξαρτήτου ηλικίας) ως προστάτης της οικογένειας μετά το χαμό του συζύγου: «τώρα, που πέθανε ο πατέρας σου, εσύ είσαι ο άντρας του σπιτιού»·

- *ο καλύτερος γιαβουκλούς, ο χειρότερος άντρας*, ο άντρας εκείνος που έχει μεγάλη επιτυχία στις γυναίκες, διαμορφώνει κακό χαρακτήρα: «επειδή είναι ομορφόπαιδο, δεν πάει να πει πως είναι και καλός, γιατί δεν πρέπει να σου διαφεύγει πως, ο καλύτερος γιαβουκλούς, ο χειρότερος άντρας». Από το ότι ένας όμορφος και πετυχημένος εραστής, από τη στιγμή που οι γυναίκες του κάνουν όλα τα χατίρια, αντανακλά αυτό στο χαρακτήρα του, που σταδιακά γίνεται απαιτητικός και αυταρχικός·

- *ό,τι έχω εμπρός μου, το λέγω του αντρός μου*, λέγεται για τις γυναίκες εκείνες που είναι ειλικρινείς με τους άντρες τους και τους αποδίδουν την κάθε επιτυχία και το κάθε αγαθό που απολαμβάνουν: «εγώ δεν είμαι αυτές τις αχάριστες γυναίκες γιατί εγώ, ό,τι έχω εμπρός μου, το λέγω του αντρός μου»·

- *ούτε σπίτι χωρίς άντρα, ούτε ο άντρας στο σπίτι*, βλ. λ. [σπίτι](#)·

- *παίρνω (για) άντρα*, (για γυναίκες) παντρεύομαι: «παντρεύεται η κόρη του και παίρνει για άντρα τον τάδε». (Λαϊκό τραγούδι: *αν δε μου δώσει η μάνα σου σπίτι στην Αλεξάντρα, και αυτοκίνητο κλειστό, δε θα με πάρεις άντρα*)·

- *πηγαίνω με άντρα*, (για γυναίκα) συνουσιάζομαι: «αυτή η ζωντοχήρα έχει πάει μ' όλους τους άντρες της γειτονιάς»·

- *στάθηκε άντρας*, βλ. φρ. *φάνηκε άντρας*·

- *της έφαγε τον άντρα*, (για γυναίκες) ξελόγιασε τον άντρα κάποιας άλλης γυναίκας και σύναψε μαζί του ερωτική σχέση ή τον παντρεύτηκε: «αυτή που βλέπεις, της έφαγε τον άντρα η καλύτερή της φίλη»·

- *το κρατάει για την τιμή του αντρού της*, βλ. λ. [τιμή](#)·

- *τον άντρα μου θωρούνε κι εμένανε τιμούνε*, η γυναίκα που έχει άξιο και πετυχημένο άντρα, υπολογίζεται από το περιβάλλον της: «ας μην ήταν ο άντρας μου εφοπλιστής και σας έλεγα εγώ πώς θα με φέρονταν, γιατί τώρα τον άντρα μου θωρούνε κι εμένανε τιμούνε»·

- *τον άντρα σου κεράτωνε και μάγια μην του κάνεις*, βλ. λ. [κερατώνω](#)·

- *τον κάνω άντρα*, (για γυναίκες) είμαι η πρώτη που του μαθαίνω τα μυστικά του έρωτα: «δεν μπορεί να την ξεχάσει αυτή τη γυναίκα, γιατί είναι η πρώτη που τον έκανε άντρα»·

- *τον κάνω άντρα μου*, (για γυναίκες) τον παντρεύομαι: «μόνο αν θ' αγαπήσω κάποιον, θα τον κάνω άντρα μου»·

- *φάνηκε άντρας*, έδειξε ανδρεία, θάρρος ή υπευθυνότητα: «όλοι τους αποδείχτηκαν φοβισιάρηδες, γιατί όταν κινδύνεψα, μόνο ο τάδε φάνηκε άντρας || στις δύσκολες στιγμές, όταν οι άλλοι τα είχαν χάσει και δεν ήξεραν τι να κάνουν, ο τάδε φάνηκε άντρας, γιατί μπόρεσε και τους οργάνωσε»·

- φέρθηκε σαν άντρας, βλ. φρ. φάνηκε άντρας·
- χαρά στον άντρα το ζεστό και τη γυναίκα κρύα, βλ. λ. [χαρά](#).

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας